

LOGIKA ÉS ÉRVELÉSTECHNIKA

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/a/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével

Készítette: Mittelholcz Iván

Szakmai felelős: Mittelholcz Iván

2011. február

Logika és érveléstechnika

10. hét

A racionális vita

Mittelholcz Iván

Készült a következő mű felhasználásával:

Forrai Gábor et al.: Informális logika (www.uni-miskolc.hu/~bolantro/informalis/index.html)

A vita típusai

Típusok

Vita: konfliktus szituáció – érvek, érdekek, vagy érzelmek ütköznek

veszekedés: agresszió, megfélemlítés, személyeskedés, indulatok levezetése, győzni akarás – érvek csak ürügyként

törvényszéki vita: szabályozott vitamenet, világos szerepek, cél a semleges(?) harmadik fél meggyőzése

- politikai vita: szavazók megnyerése
- reklám: vásárlók megnyerése

Típusok – folytatás

racionális vita: eltérő álláspontok, azonos érvelési normák – cél egymás meggyőzése, az igazság kiderítése, helyes álláspont megtalálása

- információhiány miatt sokszor nem alakul ki egyetértés, az előfeltevések tisztázása mégis eredmény, a kutatás további irányát is meghatározhatja

tárgyalás: érdekellentét, alkudozás – cél a megfelelő kompromisszum kialakítása

Ezek a tiszta típusok általában keverve jelennek meg.

Viták elemzése

logika: az élő viták elemzéséhez önmagában nem elégséges (mert általában az „erős” érvek megteszik, nem kell biztos), de itt is nélkülözhetetlen

dialektika: racionális viták elemzése

retorika: beszédek elemzése, (adott közönség számára) meggyőző érvek keresése

érvelési hibák nyelvi hibák (pl. kétértelműség); nyelven kívüli hibák (pl. formális hibák)

Érvek jellemzői

hatásosság: nem csak az érvtől, de a közönségtől is függ

erősség: az érv ereje a valószínűség különböző fokozatain át a formálisan biztosig terjedhet

premisszák igazsága: a formálisan helyes érv konklúziója is lehet hamis, ha a premisszák hamisak (de hamis premisszákból következhet igaz konklúzió is – ahogy a helyes premisszákból is következhet hamis állítás, ha az érv rossz)

Egy érv *helytálló*, ha formailag helyes és a premisszák is igazak (ettől még nem biztos hogy hatásos is)

A vita szakaszai

Szakaszok

1. konfrontáció: a véleménykülönbség felszínre kerül
2. nyitó szakasz: álláspontok megfogalmazása, közös pont felbukkanása (ha nincs, akkor nem feloldható a konfrontáció)
3. argumentáció: kritikák megfogalmazása és kivédése
4. záró szakasz: eredmény megfogalmazása

Ez is idealizált felbontás – nem feltétlenül ez történik a valóságban, de normatívan is értelmezhető.

Konfrontáció

Ideális esetben itt fogalmazzák meg a vita tárgyát.

- Pl.: *Megengedhetőnek tartja az euthanáziát?*

Itt tisztázzák az álláspontokat is.

- általában: az egyik fél állítja, a másik tagadja, hogy p
- Az álláspontok – és ezzel a vita tárgya is – finomodhat a későbbiek során. Pl. ki milyen körülmények között, milyen feltételek mellett fogadja vagy utasítja el az euthanáziát.

Nyitó szakasz

Itt dől el, hogy van-e egyáltalán lehetőség feloldani az ellentétet.

- megállapodás a használható módszerekben, az elfogadható érvekben és bizonyítékokban
- szerepek kialakítása – ha pl. mindkét fél csak a másikat kritizálja, anélkül, hogy a másik érvei ellen védekezne, akkor nem lesz eredményes a vita

Felülvizsgálat:

- egy közösen elfogadott állítás pontosítható, ha kiderül, hogy a két fél mást értett rajta
- az álláspont is megváltoztatható, de a változást tudatosítani kell
  - az álláspont észrevétlen megváltoztatása tipikus érvelési hiba

Példa

álláspont észrevétlen megváltoztatása

- Ez a Jenő tiszta bolond. Jó volna már, ha mást kapnánk helyette.
  - Miért volna bolond? Évek óta sikeresen vezeti ezt az osztályt.
  - De nem kellene ennyire merevnek lennie...

1. álláspont: Jenő bolond.

2. álláspont: Jenő merev.

Argumentációs szakasz

Asszimmetrikus vita (bíróági tárgyalás, diploma védés):

- az egyik fél (*protagonista*) elővezeti álláspontját, és a mellette szóló érveket
- a másik fél (*antagonista*) támadja a protagonista érveit (rendes esetben nem azt mondja, hogy a protagonista álláspontja téves, csak azt, hogy az nem következik a premisszákból)

A szerepek asszimetriája miatt a két fél érvei nem összehasonlíthatóak – az antagonista gyakran túlzó követelményeket támaszt

- Biztosan megbukom a vizsgán. Éjszaka meg is álmodtam.
  - Már hogy buknál meg? Rendesen felkészültél, a tanár is jó fej. Szerintem csak rosszat álmodtál.
  - Mi vagy te, jós?!

Argumentációs szakasz

Szimmetrikus vita: mindkét fél saját álláspontját védi és a másikat támadja

- a saját álláspont bizonyítása
  - internális bizonyítás: a másik által elfogadott állításokból vezeti le a saját álláspontját
  - externális bizonyítás: új bizonyítékok bevezetése indoklással
  - tipkus hiba: a bizonyítási kötelezettség áthárítása
- az ellenfél álláspontjának kritikája
  - internális kritika: az ellenfél által elfogadott premisszák alapján kritizálni az álláspontját (érvelési hibák kimutatása)
  - externális kritika: új bizonyítékok, ismeretek bevezetése indoklással, majd ezek alapján a másik álláspont bírálata
- az álláspontok megindokoltságának összehasonlítása, ha nincs egyértelmű eredmény

Záró szakasz

Eredményes befejezés

- közös álláspont kialakítása – mindkét fél az igazság megtalálásában érdekelt
- a közös álláspont lehet valamelyik fél eredeti álláspontja, de lehet a vita során kialakított, módosított álláspont is
- az álláspontok előfeltételeinek tisztázása, és ennek közös elfogadása

Eredménytelen vita

- nincs közös álláspont
- a közös álláspont kierőszakolt, látszólagos (tekintély, megfélemlítés stb.)

Összefoglalás

Racionális vita

- közösen elfogadott módszerek illetve általában a premisszák egy része is
- szándék a helyes álláspont kialakítására
- egyértelmű megfogalmazása
  - a premisszáknek
  - a képviselő álláspontnak
  - ezek megváltozásának
- indoklás a vitában
  - új, eddig közösen nem elfogadott premisszák bevezetésénél
  - saját álláspont védelmében